

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МЕДИКО – ПРИРОДНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник ректора
з навчальної роботи
 Світлана ГІЛІНА
«28» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 31. КРИЗОВА ПСИХОЛОГІЯ

Ступінь вищої освіти «бакалавр»
Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»
Спеціальність: 053 «Психологія»
Освітньо-професійна програма «Психологія»

Робоча програма навчальної дисципліни «Кризова психологія» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» освітньо-професійної програми «Психологія».

Розробник: Ганна ВЕНГЕР – кандидат психологічних наук

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри психології

Протокол № 1 від 27 серпня 2025 р.

Завідувач кафедри психології Віталій ПЕТЬКОВ

Робочу програму погоджено Вченою радою університету

Протокол № 1 від 28 серпня 2025 р.

Голова Вченої ради Михайло ВОЛКОВ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів –4	05 «Соціальні та поведінкові науки»	Цикл професійної підготовки	
Мова викладання – Українська мова	Спеціальність 053 «Психологія»	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120		4-й	
		Семестр	
	8-й		
Тижневих годин для: ОФН - 4 год.	Ступінь вищої освіти: бакалавр	Лекції	
		30 год.	
		Семінарські	
		26 год.	
		Самостійна робота	
		64 год.	
		Індивідуальні завдання: -	
Вид контролю: залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для очної форми навчання 120 год.: 56 год. – аудиторні заняття, 64 год. – самостійна робота.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни «Кризова психологія»

Мета викладання курсу полягає в оволодінні майбутніми фахівцями психологічними знаннями щодо закономірностей і специфічних проявів переживань та функціонування людини в кризових ситуаціях. Психологічного супроводу й допомоги в цих умовах.

Стосовно практичного аспекту – це оволодіння майбутніми фахівцями психологічними технологіями та вміннями щодо розв'язання життєвих криз, специфіки кризового консультування та вміннями щодо надання психологічної допомоги особистості, яка переживає кризовий стан.

Завдання викладання дисципліни:

- оволодіння здобувачами знаннями та формуванню професійної компетентності майбутнього практичного психолога щодо феноменології кризових станів, особливостей перебігу кризових ситуацій, вирішення на практиці завдань психологічного супроводу та допомоги особистості в кризових ситуаціях; - набуття теоретичних знань і практичних умінь щодо, оволодіння прийомами та методами психологічного діагностування кризових станів;
 - формування умінь використання набутих знань у роботі з клієнтами на різних вікових етапах розвитку особистості;
- засвоєння здобувачами сучасних методів, прийомів і технік психологічного супроводу та допомоги особистості в кризових ситуаціях диференційованого їх застосування в психологічній практиці.

Дисципліна «Кризова психологія» базується безпосередньо на знаннях та навичках, отриманих при вивченні дисциплін на попередніх курсах, а саме: «Психологія сім'ї» та «Загальна психологія».

Під час вивчення дисципліни «Кризової психології» у здобувачів вищої освіти мають сформуватися наступні компетентності:

Загальна:

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 5. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 7. Здатність генерувати нові ідеї.

ЗК 8. Навички міжособистісної взаємодії.

Спеціальні:

СК 08. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

СК 09. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.

СК 10. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

СК 11. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

СК 14. Здатність визначати й пояснювати психологічні механізми формування, функціонування та розвитку психічних явищ, процесів, властивостей, виокремлювати причини та фактори, що диференціюють характер їх індивідуального функціонування та розвитку.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен досягти таких програмних результатів навчання:

ПРН 1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПРН 2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань для розуміння спеціальних розділів психології з метою майбутньої спеціалізації та освоєння міждисциплінарного зв'язку.

ПРН 9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх роз'яснення.

ПРН 10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, відстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до особливостей співрозмовника в умовах міжособистісної взаємодії.

ПРН 11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.

ПРН 12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, тренінгів відповідно до вимог замовника.

ПРН 13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб відповідно до віку.

ПРН 14. Ефективно виконувати різні ролі у процесі вирішення фахових завдань, демонструвати лідерські якості і вміння узгоджено працювати в аудиторії самостійно та під керівництвом викладача.

ПРН 15. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку, вміло використовувати психотерапевтичні прийоми і прийоми впливу на свідомість і поведінку.

ПРН 16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога, що визначають професійну поведінку і стосунки з людьми в суспільстві.

ПРН 17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

ПРН 18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я та за потреби визначити зміст запиту до супервізії.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 год./4

кредити ECTS.

2. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. «Психологія життєвих криз: феноменологія, психосоціальні наслідки, психологічна допомога»

Тема 1. Криза як феномен внутрішнього світу людини і ключовий момент її розвитку.

Людина як суб'єкт власного життя і володар свого майбутнього. Смысл, проблеми та межі розвитку людини у процесі життя. Життєва стратегія та життєтворча активність особистості. Основні етапи життєвого шляху. Погляд на проблему кризи у науці та релігії. Внутрішні та зовнішні фактори, які підштовхують людину до «входження» у кризу. Відношення людини до складних життєвих обставин: проблема детермінованості та свободи. Основні типи «життєвого світу» людини та особливості переживання кризових обставин життя у людей з різною ступеню складності життєвого світу. Поняття особистісної зрілості. «Зріле» та «незріле» переживання кризи. Основні типи криз, які переживає людина на протязі життя.

Тема 2. Нормативні (прогресивні) і ненормативні (регресивні) кризи. Кризи розвитку та біографічні кризи.

Часова етапність людського життя. Життєві події та усвідомлення просторової і часової цілісності життя. Життєвий цикл людини, поняття суб'єктивного часу, психологічного та хронологічного віку. Ідентичність та її розвиток на протязі життя. Стадії формування ідентичності, протиріччя розвитку людини на кожній з них. «Психічний мораторій» як кризовий період між двома етапами розвитку. Його роль у виникненні кризового стану «дифузної ідентичності». Емоційно-когнітивні кореляції кризових станів в періоди нормативних та ненормативних вікових криз.

Аналіз якості і продуктивності життя у зрілому віці. Біографічні кризи (криза нереалізованості, спустошеності, безперспективності) як відповідь на непродуктивне життя. Особливості вікових криз у зрілому віці. Відчуття невдало прожитого життя та не адаптивний процес старіння. Особливості кризи завершення життєвого шляху (самозавершення).

Модуль 2. «Людина в екстремальних умовах буття: механізми стресової активності та способи управління поведінкою»

Тема 3. Екстремальні та кризові ситуації як «перехідні» етапи життєвого шляху людини

Поняття життєвого шляху. Людина як автор простору і часу власного життя. Два виміру існування людини: повсякденність та екстремальність. Особливості існування людини в модусі повсякденності (ординарності): мотиваційно-смысловий аспект. Проблема стагнації особистості в умовах ординарного, «застиглого» буття. Екзистенційний конфлікт людини: тяжіння до

стабільності та змін. Модус трансординарності: особливий вимір людського життя. Життєві події та їх роль у сприйманні людиною світу. Екстремальні та кризові ситуації як прояв транс ординарної психологічної реальності. Буття людини та її активність в особливих умовах життєдіяльності. Проблема психотрансформації особистості після виходу з умов екстремальності. Проблеми фізичного, особистісного, духовного «виживання» та подальшого розвитку людини.

Тема 4. Типи та види екстремальних ситуацій.

Поняття екстремальних факторів (стресорів). Основні критерії класифікації екстремальних факторів. Фактори зовнішні та внутрішні. Типи та види екстремальних ситуацій з різних критеріїв (Леві, Хебб, В.Д. Небиліцин, Б.Г. Ананьєв, А.В. Коробков, В.Л. Мясищев).

Зовнішні фактори: Інтенсивність. Специфічність екстремального фактору. Раптовість (очікуваність). Тривалість у часі. Об'єктивна складність діяльності або досягнення мети в особливих умовах. Обмеженість часу для досягнення мети. Дефіцит інформації. Фізичні, мікрокліматичні та інші екологічні фактори, які обмежують діяльність людини.

Внутрішні фактори: Суб'єктивне значення (індивідуальний смисл) екстремальної події. Особливості життєвого досвіду людини та досвіду діяльності в аналогічних умовах. Рівень розвитку неспецифічної та специфічної адаптації. Індивідуальні особливості людини. Ступень здатності до діяльності в екстремальних умовах. Відношення до діяльності, особливості мотивації людини. Особливості впливу на людину катастрофічних та шоккових екстремальних ситуацій, очікуваних та непередбачуваних (раптових), короткочасних та довготривалих екстремалій. Поняття «персоналізованих» екстремальних ситуацій.

Модуль 3. Криза як початок для розвитку

Тема 5. Смыслові кризи. Сенсоперетворення як основа розвитку людини.

Сенс як основа буття людини. Екзистенційні потреби людини і сенсо- творча активність. Потреба у зміні способів буття, оновленні та розширенні його смислового змісту як основа розвитку людини.

Сенсо-пошукова активність особистості у моменти «виходу» за межі простору повсякденного життя (в екстремальних, стресових ситуаціях). Проблеми людини, які пов'язані з відкриттям нових сенсів: смислові «зіткнення», виникнення подвійних, несумісних сенсів, сенсовий конфлікт. Відчуження людини від самої себе як результат її сенсо-творчої «неспроможності». Абсурдизація світу у період смислової кризи. Зміна світовідчуття, хаотизація системи цінностей, суджень, оцінок, порушення диспозиційної регуляції поведінки людини. Розпад ідентичності як наслідок сенсо-перетворення. Поняття екзистенційно-мотиваційного вакууму. Втрата людиною головного життєвого мотиву смислу життя та можливі наслідки цієї втрати.

Афективні, когнітивні, особистісні, поведінкові порушення, які можуть супроводжувати процеси сенсо-перетворювання. Психологічні фактори, які сприяють знаходженню смислових основ життя, подоланню кризи та позитивним змінам особистості.

Тема 6. Кризова трансформація особистості: внутрішній простір кризи.

Особливості функціонування Его-системи особистості у період кризи та після неї. Мета-Его та його функції. Реструктуризація системи відносин людини зі світом, оточуючими людьми.

Зміна відношення до самого себе. Перетворення мотиваційно-ціннісної та смислової систем людини.

Фактори, які сприяють:

- а) негативним
- б) позитивним змінам особистості.

Психічні та соціально-психологічні наслідки неконструктивного подолання кризи. Вихід особистості на новий рівень світосприйняття як результат позитивної кризової трансформації. Перспектива особистісного і духовного зростання.

Модуль 4. Криза як початок для розвитку

Тема 7. Сенсоперетворення як основа розвитку людини.

Проблеми людини, які пов'язані з відкриттям нових сенсів: смислові «зіткнення», виникнення подвійних, несумісних сенсів, сенсовий конфлікт. Відчуження людини від самої себе як результат її сенсо-творчої «неспроможності». Абсурдизація світу у період смислової кризи. Зміна світовідчуття, хаотизація системи цінностей, суджень, оцінок, порушення диспозиційної регуляції поведінки людини. Розпад ідентичності як наслідок сенсо-перетворення. Поняття екзистенційно-мотиваційного вакууму. Втрата людиною головного життєвого мотиву—смислу життя та можливі наслідки цієї втрати.

Афективні, когнітивні, особистісні, поведінкові порушення, які можуть супроводжувати процеси сенсо-перетворювання. Психологічні фактори, які сприяють знаходженню смислових основ життя, подоланню кризи та позитивним змінам особистості.

Тема 8. Перспективи особистісного і духовного зростання.

Зміна відношення до самого себе. Перетворення мотиваційно-ціннісної та смислової систем людини.

Фактори, які сприяють:

- а) негативним
- б) позитивним змінам особистості.

Психічні та соціально-психологічні наслідки неконструктивного подолання кризи. Вихід особистості на новий рівень світосприйняття як результат позитивної кризової трансформації. Перспектива особистісного і духовного зростання.

Назви тем	Кількість годин											
	Очна форма						Заочна форма					
	усього о	у тому числі					усього го	у тому числі				
		л	с	лаб	інд	с.р.		л	с	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1.												
Тема 1. Криза як феномен внутрішнього світу людини і ключовий момент її розвитку.	16	4	4			8						
Тема 2. Нормативні (прогресивні) і ненормативні (регресивні) кризи. Кризи розвитку та біографічні кризи.	14	4	2			8						
Разом за кредитом 1	30	8	6			16						
Модуль 2.												
Тема 3. Екстремальні та кризові ситуації як «перехідні» етапи Життєвого шляху людини	14	2	4			8						
Тема 4. Типи та види екстремальних ситуацій.	16	4	4			8						
Разом за кредитом 2	30	6	8			16						
Модуль 3.												
Тема 5. Смыслові кризи.	14	4	2			8						
Тема 6. Кризова трансформація особистості: внутрішній простір кризи.	16	4	4			8						
Разом за кредитом 3	30	8	6			16						
Модуль 4.												
Тема 7. Сенсоперетворення як основа розвитку людини.	14	4	2			8						
Тема 8. Перспективи особистісного і духовного зростання.	16	4	4			8						
Разом за кредитом 4	30	8	6			16						
Усього годин	120	30	26			64						

4. Темы практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ОФН	ЗФН
1.	Тема 1. Криза як феномен внутрішнього світу людини і ключовий момент її розвитку.	4	
2.	Тема 2. Нормативні (прогресивні) і ненормативні (регресивні) кризи. Кризи розвитку та біографічні кризи.	2	
3.	Тема 3. Екстремальні та кризові ситуації як «перехідні» етапи життєвого шляху людини	4	
4.	Тема 4. Типи та види екстремальних ситуацій.	4	
5.	Тема 5. Смыслові кризи. Сенсоперетворення як основа розвитку людини.	2	
6.	Тема 6. Кризова трансформація особистості: внутрішній простір кризи. Перспективи особистісного і духовного зростання.	4	
7.	Тема 7. Сенсо-перетворення як основа розвитку людини.	2	
8.	Тема 8. Перспективи особистісного і духовного зростання.	4	
Усього		26	

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ОФН	ЗФН
1.	Тема 1. Криза як феномен внутрішнього світу людини і ключовий момент її розвитку.	8	
2.	Тема 2. Нормативні (прогресивні) і ненормативні (регресивні) кризи. Кризи розвитку та біографічні кризи.	8	
3.	Тема 3. Екстремальні та кризові ситуації як «перехідні» етапи життєвого шляху людини	8	
4.	Тема 4. Типи та види екстремальних ситуацій.	8	
5.	Тема 5. Смыслові кризи. Сенсо-перетворення як основа розвитку людини.	8	
6.	Тема 6. Кризова трансформація особистості: внутрішній простір кризи. Перспективи особистісного і духовного зростання.	8	
7.	Тема 7. Сенсо-перетворення як основа розвитку людини.	8	
8.	Тема 8. Перспективи особистісного і духовного зростання.	8	
Усього		64	

6. Методи навчання

Традиційні методи навчання (пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, частково-пошуковий/евристичний, дослідницький метод, метод проблемного викладу). Інтерактивні методи навчання (евристична бесіда, мозковий штурм, тренінг, ділова/рольова гра). Новітні освітні технології (презентації, використання мультимедіа). Практичні методи (семінарські заняття, робота з кейсовими завданнями тощо). Наочний метод (ілюстрації, демонстрації). Словесні методи (лекції, презентації, дискусії тощо).

7. Методи контролю

Оцінювання якості знань здобувачів, в умовах організації навчального процесу за кредитно-трансферною системою здійснюється шляхом поточного, кредитного, підсумкового (семестрового) контролю за 100- бальною шкалою оцінювання, за шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

Комплексна діагностика знань, умінь та навичок здобувачів з дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного і підсумкового контролю знань (заліку).

Форма поточного контролю – усне опитування, тестування на практичних заняттях, виконання індивідуальних завдань.

Періодична форма контролю – виконання комплексних атестаційних робіт, розробка проектів, колоквиуми, творчі роботи.

Форма підсумкового контролю – залік на основі суми балів набраних за кожний кредит та складання власне заліку.

Критеріями оцінювання є:

а) при усних відповідях: повнота розкриття питання; логіка викладення, культура мови; впевненість, емоційність та аргументованість; використання основної та додаткової літератури; аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки;

б) при виконанні письмових завдань: повнота розкриття питання; цілісність, систематичність, логічна послідовність, уміння формулювати висновки; акуратність оформлення письмової роботи; підготовка матеріалу за допомогою комп'ютерної техніки.

Оцінювання знань здобувачів проводиться за національною шкалою та шкалою ECTS таким чином:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

8. Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс дисципліни».
2. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Кризова психологія».
3. Методичні рекомендації до підготовки практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Кризова психологія».

Питання до заліку

- 1 Кризова психологія як наукова галузь, її предмет, категорії і завдання.
2. Поняття кризи та кризової ситуації.
3. Характеристика життєвих криз за ознакою передбачуваності.
4. Поняття біографічної кризи, її види.
5. Типові симптоми життєвої кризи.
6. Динаміка переживання кризи особистістю.
7. Характеристика типів ставлення особистості до кризи.
8. Типи реакцій людини на переживання життєвої кризи.
9. Зміст картограми життєвої кризи.
10. Поняття про копінг, його функції та класифікація.
11. Характеристика соціальних і особистісних копінг-ресурсів.
12. Поняття про вікові кризи, їх призначення та типові симптоми.
13. Характеристика нормативних криз епохи дитинства.
14. Характеристика нормативних криз підліткового та юнацького віку.
15. Характеристика нормативних криз епохи дорослості.
16. Характеристика нормативних криз професійного розвитку особистості.
17. Поняття про психічну втрату та травматичну кризу.
18. Зміст кризи, спричиненої втратою близької людини.
19. Суть і перебіг кризи розлучення.
20. Хвороба як причина особистісної кризи.
21. Переживання кризи особистістю, яка втратила роботу.
22. Загальна характеристика травматичної кризи.
23. Основні форми та методи роботи кризового психолога.
24. Базові психодіагностичні методики кризової психології.
25. Види психологічної допомоги особистості у кризовому стані.
26. Перша психологічна допомога особистості у кризовому стані.
27. Методи самопомоги особистості, що переживає кризу.
28. Зміст та реалізація кризової інтервенції.
29. Особливості застосування методів кризової психології.
30. Специфіка надання психологічної допомоги дітям і дорослим у кризовому стані.
31. Суїцидологія як наукова галузь.
32. Сучасний стан проблеми суїциду в Україні: основні тенденції та риси.
33. Кризове суспільство як сприятливий фактор виникнення суїцидальних тенденцій.
34. Особливості організації допомоги суїцидентам в Україні.

35. Детермінанти аутоагресивної поведінки з точки зору психодинамічної концепції.
36. Проблема самогубства як дезадаптивна реакція особистості на життєву кризу.
37. Нейрофізіологічні механізми аутоагресії.
38. Детермінанти суїцидальної поведінки дітей і підлітків.
39. Роль алкоголю та наркотиків у виникненні та реалізації суїцидальних тенденцій.
40. Суїцидонебезпечні стани в осіб інволюційного віку та етапи профілактики цих станів.
41. Чинники суїцидальної поведінки у хворих на шизофренію.
42. Частота та поширеність самогубств серед психічно хворих.
43. Методи психологічної превенції суїцидів.
44. Процес втручання в реалізацію суїцидальних дій.
45. Суть кризової психологічної інтервенції.
46. Техніки психологічного консультування суїцидальної особистості.
47. Особливості переживання людьми самогубства близьких.
48. Особливості прояву ПТСР як наслідку переживання самогубства
49. Особливості соціальних зв'язків і стосунків суїцидентів.
50. Схема збору анамнезу психологом під час проведення бесіди з суїцидентам.
51. Етіологічна та морфологічна класифікація соціальних типів самогубств.
52. Особливості телефонного консультування клієнта, який виявляє суїцидальні наміри.
53. Правила психотерапії суїцидального клієнта (за Хайнцом Хензелером).
54. Сутність формування навичок психологічної допомоги при суїциді.
55. Діяльність Української соціально-психологічної консультативної телефонної служби з запобігання суїцидам.
56. Принципи побудови терапії постсуїцидальних станів.
57. Поняття і процедура поственції
58. Програма з попередження суїцидів за Р. Комером.
59. Антисуїцидальні чинники особистості за Л.Е.Орбан-Лембрик та Н.В.Абдюковою.
60. Технології надання психологічної допомоги суїцидентам.

9. Рекомендована література

Основна:

1. Корекційна робота психолога // упоряд. О. Главник. – К.: Шкільний світ, 2002. – 112 с.
2. Кризова психологія: навчально-методичний комплекс для студентів спеціальності «психологія» / укл. Кривоконь Н.І.. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2014. – 17 с
3. Лоренсо Луис Алексис. Психологічні основи міжнародних реабілітаційних програм для потерпілих від широкомасштабних критичних інцидентів // автореф. дисс. на здобуття наукового ступеня канд. психол. наук. – Харків, 2000

4. Луппо С. Е. Стратегії подолання психічної травми //Соціальна психологія. – Київ:Український центр політичного менеджменту, 2004. - № 5 (7), с.25-35.

5. Луппо С.Є. Методи психологічного консультування та психотерапії посттравматичних станів. // Сучасні напрямки психологічного консультування в системі освіти. – Збірник матеріалів конференції. – Київ: КМІУВ ім. Б. Грінченка, 2001.

6. Психологія життєвої кризи. / За ред. Т.М. Титаренко. – К., 1998.

7. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. – К.: Либідь, 2003. – 376 с.

8. Титаренко Т.М. Життєві кризи: технології консультування. Друга частина. – К.: Главник, 2007. – 176 с.

9. Титаренко Т.М. Життєві кризи: технології консультування. Перша частина. – К.: Главник, 2007. – 144 с.

10. Яценко Т.С. Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика: Навч. Посібник. – К.: 2006. – 254 с.

Додаткова:

1. Варбан Є. О. Психодіагностика стратегій подолання критичних життєвих ситуацій: деякі підходи та методи /Є. О. Варбан // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 12, Психологічні науки. – К., 2007. – № 17 (41), ч. – С. 177-182.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського. URL: www.nbuv.gov.ua

2. Ресурсний центр «Гурт». URL: <https://gurt.org.ua/>

3. CIVICUS – World Alliance for Citizen Participation (Світовий альянс для участі громадян). Accesses mode : <http://www.pgexchange.org/>

4. Dr. Clare W. Graves Website Accesses mode : <http://www.clarewgraves.com/>

5. European CAF Resource Centre – EIPA. Accesses mode: <https://www.eipa.eu/portfolio/european-caf-resource-centre/>

6. Knowledge Hub. Access mode : <https://knowledgehub.local.gov.uk>

7. Сайт Верховної Ради України (законодавство). URL:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main>